

ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU
“Yerellikten Ulusallığa, Ulusallıktan Evrenselliğe”

Cengiz YILDIRIM
Tarihçi, Araştırmacı-Yazar
E-posta: yildirimcengiz@hotmail.com
E-posta bilgi@cengizyildirim.net
Cep Tel: +90 533 351 74 60
Ankara/Türkiye

ÖZ

Anadolu'nun ücra köşesinde halk içinden yetişip sonunda bütün varlığını halka vererek, yani halkla gülüp halkla ağlayarak, ezgilerini, dertli sazından yer yer, diyar, diyar, bütün memlekete ve Türk dünyasına dinleten Âşık Veysel, sazın ve sözün ustası olarak bilinen âşıkların, 20. yüzyıldaki en önemli temsilcilerindendir. Âşık Veysel'i yazarken yaşadığı coğrafyayı ve tarihsel süreci her açıdan ele almak; Veysel'i, Veysel yapan etmenleri yani, yoksulluğu, yani çiçek hastalığını, eşinin kendisini terk etmesini, Halkevlerini, Köy Enstitülerini, Cumhuriyeti ve cumhuriyetin erdemlerini dikkate alarak yazmak gerekir. Veysel adı acıdır, ıstıraptır, dirençtir, her şeye rağmen var olmaktır. Âşık Veysel, Osmanlı'nın dağılma sürecine gelindiği dönemde doğmuş, Cumhuriyet'in ilk dönemleriyle birlikte adını duyurmaya başlamıştır. Âşık Veysel, ilk dönemlerinde Emlek yöresi halk kültürünün değerleriyle öne çıksa da ilerleyen yıllarda Halkevleri ve Köy Enstitüleri'nin idealist öğretmenleri, tarafından verilen destekle cumhuriyetin erdemleriyle halk kültürünü birleştirmeyi başarmıştır. Elbette, doğduğu yer, Emlek âşıkları, tekkelerde aldığı tasavvufi bilgiler Veysel'in cumhuriyetle bütünleşmesinde önemli etmenddir. Gözleri görmeyen, herkesin yardımına ihtiyaç duyması gereken bir insan sazını omzuna asmış, saza “**şeytan**” dendiği bir dönemde “**uzun ince bir yolda**” köy köy, kasaba kasaba dolaşmış cumhuriyetin hedefleri doğrultusunda yürümüş, bunun dışında bir ödün vermemiştir. Mutlaka “**iki kapılı bir han**”daki yolculuklarında onun elinden tutanlar olmuştur. Okuması, yazması olmadığı hâlde şiirleri yazılmış, elden geçirilmiş, plakları, kitapları basılmış şiirleri birçok gazete ve Türk Dünyası dergilerinde ve Batı dillerinde (Fransızca ve İngilizce) çeviriler yapılarak yayımlanmıştır. Aramızdan ayrıları 52 yıl geçmesine rağmen, saz ve söz şairlerinin müstesna kabiliyeti ve pek nadir örneklerinden biri olan Âşık Veysel, Türk folklorunda kendi nevi arasında şahsına münhasır bir insan olarak yaşayacaktır. Şiirlerinde ülkemizin etnik, çok kimlikli yapısına gönderme yaparak birliği, kardeşliği, çalışkanlığı, güzel ahlakı ve doğruluğu işlemiş, halk ile aydınlar arasında iki yönlü bir köprü vazifesi görmüştür. Bu yönüyle Âşık Veysel, “**yerellikten çıkmış ulusal, hatta evrensel bir kimlik kazanmıştır.**” İşte bu nedenle UNESCO 2023 yılını Âşık Veysel'i anma ve kutlama yılı ilan etmiştir. Bende Âşık Veysel'i ölümünün 52. Yılında saygı ve şükranla anıyorum.

Anahtar Kelimeler: Âşık, Emlek Âşıkları, Halkevleri, Köy Enstitüleri, Cumhuriyet, Atatürk.

Dünyaya Geliş Öyküsü

Âşık Veysel adıyla ünlenen Veysel Şatiroğlu Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Sivrialan köyünde dünyaya gelir. Âşık Veysel'in dünyaya geliş öyküsü, Anadolu köylerinde hemen birçok çocuğun yaşadığı olağan bir doğum biçimidir. Annesi Gülizar Hanım, Sivrialan yakınlarında bulunan Ayıpınarı

mevkiinden, koyun sağmadan gelirken sancısı tutar oracıkta dünyaya getirir Veysel'i. Göbeğini de taşla kendisi keser. Veysel'i önlüğüne sarar yürüye yürüye köye döner (Oğuzcan, 1970: 5-7).

Âşık Veysel'in doğum tarihi hakkında farklı rivayetler olmakla birlikte Veysel kendi ağzından: “Üç yüz onda (1310-1894) gelmiş idim cihana” diye iki dördlüğünde belirtmektedir.

*Üç yüz onda gelmiş idim cihana
Dünyaya bakmadım ben kana kana
Kader böyle imiş çiçek bahane
Levh-i kalem kara yazmış yazımı

*1310 doğum, Veysel'dir adım
Dünya mı eskidi, ben mi kocadım?
Çok dolandım bir sadık dost aradım
Sözü ciddi, kalbi beyan kalmadı*

Veysel'in doğduğu ayla ilgili de farklı görüşler vardır. Veysel'i araştıran yazarların çoğu koyun sağmadan gelirken güz aylarında (Eylül, Ekim) doğduğunu iddia ederken, araştırmacı yazar Gülağ Öz (2008: 7), Mayıs ayında doğduğunu belirtmektedir.

Veysel Adı

Karaca Ahmet, Gülizar çiftinin Veysel beşinci çocuğudur. Bunlardan ilki Ali'dir. Ali'den sonra dünyaya gelen üç çocuk da erkek olup küçük denilebilecek yaşlarda yoksulluk ve çiçek hastalığına bağlı sebeplerden dolayı yaşamlarını yitirmişlerdir. Veysel'den sonra dünyaya gelen evin tek çocuğu Elif'tir.

Üç çocuğunun ölümü Karaca Ahmet Gülizar çiftini üzmüş, çareler aramaya yöneltmiştir. Yörede, Veysel'in şiirlerinde de adı geçen Beserek Dağı, bu dağın eteğinde bir de ziyaret yeri vardır. Baba, Karaca Ahmet ve anne Gülizar, Veysel'in hayatta kalabilmesi için Beserek Dağı'na kurban adamıştır. Bu dağ, Sivrialan, Mescit, Beyurdu köyü ve Hüyük Yaylası arasında kalır. Yöre halkının inancına göre bu dağ kutsal bir dağdır. Rivayete göre Veysel Karâni Hazretleri Yemen çöllerinde kaybettiği develerini bu dağda, Beserek Dağı'nda, Tek Çam mevkiinde bulur. Baba Karaca Ahmet, işte bu yüzden oğlunun adını Veysel koyar (Yıldırım 2018: 20).

Beserek Dağı'nın Gizemi?

Adına onlarca şiir yazılan türküler söylenen, geçmişi önemli bir rivayete dayanan Beserek Dağı ve dağın eteğinde ziyaret edilen bir çam (Emlek yöresinde ardıç denir), çamın dibinde bir de geniş ve derin bir çukur vardır. Bu çukurun dağın yüzünde nasıl oluştuğu bilinmez. Bu çukura yağmur ve kar suyu toplanır. Yöre halkı bu çukurda biriken suya, uyuz olan hayvanlarını sokar. Hayvan uyuzdan kurtulur. Yerin kutsallığı düşünülür. Gerçekte ise, toplanan suya maden karıştığı için yarayı ve uyuz hayvanı iyileştirir. Veysel Karani'nin, uyuz olan develerini de bu suya soktuğu ve develerinin uyuzdan kurtulduğu rivayet edilir. Çukurun yanı başında bir çam (ardıç) ağacı bulunmaktadır. Burası ziyaret edilir. İnsanlar beklentileri için dilekte bulunur, çamın dalına çaput bağlarlar. Adaklar adanır, kurbanlar kesilir, kesilen kurbanlar burada pişirilir, lokmalar dağıtılır ve bunlardan dolayı burası büyüktür “Ulu”dur (Yıldırım, 2018: 21).

Soyunun Nereden Geldiği

Âşık Veysel'in soyunun Orta Asya'dan (Türkistan, Horasan) göçerek Anadolu'ya yerleştiği rivayet edilir. Göç konusunda yeterli bilgi yoktur. Anadolu'ya Selçuklularla ilk gelenlerden midir (1071)? Yoksa 1219'da Harizm Devleti'ne savaş açan ve bölgeyi kasıp kavuran Cengiz Han'ın (Moğol) önünden Anadolu'ya kaçan Türkmen kabileleriyle mi gelmiştir bilinmez (Yıldırım, 2018: 18-19). Halk kültürü araştırmacısı Kutlu Özen, Âşık Veysel'in soyunun asıl yerleşim yerinin Kars olduğunu bildirir. Sülalesi hakkında da "Kars'ta bu aileye Şatıroğulları sülalesi denir" (Özen, 1998: 11), der. Gene Özen'in verdiği bilgiye göre "Uzun süre bu yörede oturan Şatıroğulları sülalesi buradan ayrılır. Ne zaman ve ne sebeple ayrıldığı hakkında kesin bilgi olmamakla birlikte Erdoğan Alkan (1991: 21) Celâli isyanlarını bastırmakla ünlü Osmanlı Sadrazamı Kuyucu Murat Paşa (1606-1611) kıyımından kurtulmak için Kars'tan göçtüklerini ve Erzurum, Malatya, Trabzon, Konya, Sivas gibi illere dağıldıklarını yazar. Öyleyse Kars'tan, Divriği Kaledibi köyüne bu göç 1700'lerin başında olmuştur. Araştırmacı yazar Nejat Birdoğan (1999: Sayı 8, s. 18), Kutlu Özen'in Âşık Veysel'in sülalesi (Şatıroğlu Sülalesi) ile ilgili verdiği bilgiyi doğrulamaz ve şöyle devam eder: "Ben Karşılıym Kars'ın Türkmen ki orada Alevi sözü yok. Türkmen sözü var. Türkmen bölgelerinde uzun uzun dolaştım, derlemeler, taramalar yaptım. Şatıroğulları adıyla ne Türkmenlerde ne de yerlilerde bir aile, bir soy yok".

Bu konuyla ilgili mevcut kaynaklarda aşiretleri, aşiretler içinde oymakları inceleme imkânım oldu. Kars ilimizde Digor ilçesinde Şatıroğlu köyü var ancak köyün muhtarı Hindistan Kesik'le yaptığım görüşmede "Şatıroğlu köyü dâhil Digor köylerinin büyük bir bölümünün Kürt olduğunu söyler. Büyüklerimden duyduğum kadarıyla Şatıroğlu köyü daha öncesinde de Kürt'müş", der. Âşık Veysel aşağıda ki dörtlüğünde "Türk adı babamdan bana mirastır" demektir (Yıldırım, 2018: 22-23).

Bir başka bilgi de Antalya Teke Bölgesi'nde, Elmalı ile Kumluca arasında 169 çadırılık konar-göçer olarak yaşamaya devam eden sonraki yıllarda yerleşik hayata geçen ve Şatırlı Köyü olarak isimlendirilen bir köy kurulmuştur. Ulaşabildiğim bir makaleden (Atabeyli, 2015: 219, 221) buraya yerleşenlerin Şatırlı Obasına mensup Avşar Türklerinden olduğu belirtilmektedir.

Âşık Veysel de sülalesi için: "Efendim, Şatıroğulları çook... Malatya, Trabzon, Konya'da var. Onlar benim düşünceme kalırsa Türkistan'dan mı gelmişler ne...?" demektir. Âşık Veysel, mensup olduğu kökenini, etnik kimliğini aşağıdaki dörtlükte de, açık bir şekilde belirtmiştir:

*Muhabbetin candan haslardan hastır
Avutur Veysel'i bir şen piyestir
Türk adı babamdan bana mirastır
Daha bundan başka adı neyleyim*

Âşık Veysel, bir şiirinde de, kendisini Mansur'a benzetir. Karacaoğlan ve Yunus Emre ile aynı soydan olduğunu anlatır:

*Neyin ne olacak elde neyim var
Karaca Oğlan, Dertli Yunus soyum var
Mansur'a benzeyen bazı huyum var
Ne sen var, ne ben var bir tane Gaffar*

Yine Kutlu Özen'in aktardığına (1998: 11-13) göre; Veysel'in dedesi Ali Ağa, Kars'tan ayrıldıktan sonra Sivas'ın Divriği ilçesinin Kaledibi köyüne yerleşir. Bir müddet sonra oradan ayrılan Ali Ağa, Şarkışla'nın Sivrialan (Söbelan) köyünü kendine yurt edinir. Ali Ağa Alevi kökenli bir ailedir. Sivrialan köyü, Hıdır Abdal Ocağı'nın bulunduğu Erzincan Kemaliye Ocak köyünden göçen Alevi dedelerle, Hıdır Abdal ocağına bağlı talip topluluğu olan Divriği Kaledibi köyünden göçenler bu köyü karışık olarak kurmuşlardır.

Âşık Veysel'in anılarından öğrendiğimize göre Ali Ağa, İbrahim adında birisinin oğlu olup hayatını çiftçilik yaparak geçirmiştir. Ali Ağa'nın ölümünden sonra, ailenin geçimini oğul Karaca lakaplı Ahmet üzerine alır. Ali Ağa'nın doğum ve ölüm tarihlerini bilmediğimiz gibi, hayatı hakkında da torunu Veysel'in söylediklerinin dışında bir bilgiye sahip değiliz.

Âşık Veysel'in anılarında anlattığına göre: *“Babamın adı Ahmet Şatıroğullarından...babam çiftçi idi. Küçük yaşta yetim kalmış. Onun bunun kapısında çobanlık, hizmetkârlık etmiş. Sonraları çift-çubuk sahibi olmuş”* (Gökçe, 1944: 87).

Çocukluğu ve Çiçek Hastalığına Yakalanması

Âşık Veysel çocukluğunu anlatırken: *“Ben de yedi yaşıma kadar herkes gibi koşup oynadım, eğlendim. Yedi yaşında hastalanıp gözlerimi kaybettim. Tabiatla ilgili olarak gördüklerim bu yaşıma kadar oldu”* der. Âşık Veysel, başka bir sohbetinde de babasıyla aralarında geçen bir anısını şöyle anlatmaktadır:

“Şu kadarını hatırlıyorum ki güneşin ışıklarını tutmaya çalışırdım. Babam; ‘avuçla oğlum, bana getir’ derdi. Ben de oynaya, zıplaya, avuçlayıp babama getirirdim. Avucumu açıp verecek bir şey bulamayınca hayret ederdim. Köy yerinin eğlencesinden ne olacak; babam beni bu şekilde eğlendirirdi” (Turan, 2009: 118).

Veysel'in dünyaya geldiği sıralar (1894), çiçek hastalığı Sivas yöresini kasıp kavurmaktadır. Yörede çiçek hastalığından etkilenen ve ölen çok sayıda çocuk olmuştur. Veysel yedi yaşına girdiği yıl (1901) Sivas'ta çiçek salgını yeniden yaygınlaşmıştır. Çiçek hastalığına Veysel de yakalanır. Veysel o günleri, çiçek hastalığına tutulduğunu (başlangıcını) nasıl öğrendiğini aşağıdaki şekilde anlatmaktadır:

“Yedi yaşıma girdiğim sıralarda idi. Emmimin karısı Muhsine, bana üç etekli bir entari dikmişti. Onu giyinip kendisine o cici elbiselerimle el öpmeye gittim. Hava çok yağmurlu idi. Her taraf çamur deryası halindeydi. Yolda ayağım kaydı düştüm. Entarim çamur içinde kaldı. Kalktım gözyaşları içinde eve koştum. Ertesi gün yataktan kalkamadım. Ateşler içinde yanıyordum. Meğer çiçek hastalığına tutulmuşum.”

“Çok geçmeden sol gözümde çıkan bir çiçek çıbanı yüzünden o gözümü kaybettim. Bir müddet sonrada sağ gözüme perde indi. Sağ gözümle ışığı ve aydınlığı seziyor, fakat göremiyordum. Artık küçük kardeşim Elif beni elimden tutarak gezdiriyordu...”

“Bir gün bana; müjde Veysel dediler. Köye kırlangıç uşakları gelmiş, perdeli gözünü muayene edecekler. Hemen o gün babam ‘Kırlangıç uşağı’ tabir edilen ve gözlerine perde inenlerin gözlerindeki perdeyi neşterle kaldıran bu hekimleri, eve getirdi. Gözlerimi muayene ettiler. Sağ gözümdeki perde kalkarsa, görebileceğimi söylediler. Babama, bu ameliyatın yapılması için yanımızda aletimiz yok. Çocuğu Sivas'a getirin, deyip gittiler.”

“Babam hazırlığa başladı. Müsait bir gün Sivas’a gidecek, sağ gözümü açtıracaktık. Fakat Ulu Tanrı bana dünyayı zindan olarak bağışlamış olacak ki, bir gün ağabeyim Ali ile ahıra gittim. Ağabeyim hayvanların altını çalıyor (süpürüyor) ben de kürünü (musuru) temizliyordum. Saman artıklarını dökmek için yere eğildim. Eğilmemle birlikte çıtak öküzün boynuzu gözüme saplandı. Bayılıp kalmışım. Gözüm de akıp gitmiş.” (Kaya, 2004: 2).

Âşık Veysel başına gelenleri, çiçek hastalığı sonucu gözlerini kaybetmesini daha sonraki yıllarda şu dörtlülle anlatır:

*Genç yaşımda felek vurdu başıma
Aldırdım elimden iki gözümü
Yeni değmiş idim yedi yaşıma
Kayıp ettim baharımı yazımı*

Okuma İsteği ve Sazla Tanışması

Okuma isteği başlığının o dönemde yedi yaşındayken görmeyen biri için önemi yoktur. Ancak Veysel daha sonra anılarında okumayla, okulla ilgili şunları anlatıyor:

“Artık ilkokul çağlarına doğru idim; ama okul yok ki, okuyayım. Okul olsa bile ben nasıl okuyabileceğim? Yazıyı görmüyorum ki. Şimdiki gibi körler okulu yok ki, babam öküzünü ineğini satıp göndersin. Ah şu zaman ki devir! Körler okulu var; herkes okuyup yazmayı öğreniyor, körü de sağlamı da herkes memur olabiliyor. Biz bütün bu yenilikleri Gazi Paşa’ya borçluyuz” (Yılmaz, 1996: 13-14). Okuyamayan, yazamayan gözleri görmeyen Veysel’in bu durumu karşısında, baba Karaca Ahmet, Gülizar ana çocuk Veysel’in geleceğini düşünürler. Bir köy yerinde gözleri görmeyen, sürüyü çevirip gelemeyen, koyunu kırkamayan, öküzü çifte koşamayan çocuk ne yapabilir ki? Bu durumun farkında olan Veysel üzülür. Âşık Veysel hatıralarında konuya şöyle değinir:

“Ben, henüz on on beş yaşlarına değmiştim. Babam benim için düşünürdü. Bu çocuk biz öldükten sonra ne olacak, kim bakar diye”

İki gözünü de kaybetmesiyle artık bir köşeye çekilen Veysel’i acıklı durumu babası Karaca Ahmet’i yaralar. Veysel’in babası Karaca Ahmet, Ortaköy Bektaşî Tekkesi’nde Mustafa Abdal Baba’ya bağlıdır. Tekkenin sürekli takipçilerindedir. Bir gün Ortaköy Mustafa Abdal Tekkesi’ne gider. Tekke postnişini Mustafa Abdal Baba, Karaca Ahmet’e Veysel’in durumunu sorar. O da, “Bir süpürgeyi saz gibi eline alıp türkü, deyiş çağırıyor. Sesi de pek yanık” der. Mustafa Abdal Baba’da “O zaman Veysel’e saz öğretilim ilerde Zâkir olur” der ve duvardaki eski çatlak sazı indirir Veysel’e götürmesi için Karaca Ahmet’e verir. Fakat Veysel’in bunu kendi kendine öğrenmesi de pek mümkün gözükmemektedir. Bu sebepten baba Karaca Ahmet oğlu için saz dersleri ve saz hocasını düşünmeye başlar.

Veysel ilk saz derslerini, Sivrialan’da bir Bektaşî aydını olan Molla Hüseyin’den almaya başlar. Molla Hüseyin Sivrialan’da tek okumuş kişidir. Mektep, medrese görmemiştir. Dili söz, eli kalem tuttuğu için molla adını takmıştı köylüler ona. Molla Hüseyin, Veysel’in sazı öğrenmesi için elinden geleni yapar. Ancak ilk yıllarında ümit yoktur. Baba Karaca Ahmet de bu duruma üzülmemektedir (Alptekin, 2011: 21). Âşık Veysel hatıralarında saz kursu almayla ilgili konuya şöyle değinir:

“Saz öğrenme merakım arttı amma bir türlü öğrenemiyorum. Hüseyin Dayı’nın yanından ayrılınca sazi bir tarafa atıyorum. Rahmetli babam öğrenmemde ısrar ediyor, hatta beni dövüyordu. Oğlum biz ölürsek sana kim bakar? Mutlaka seni bir sanat sahibi etmek istiyoruz. Sen sazdan başka ne yapabilirsin? Çift süremen, tohum ekemen, ekin biçemen, Bunu öğrenirsen köy odalarında, toplantılarda, kahvelerde çalarak ekmek parayı çıkarırsın derdi. Ondan sonra saza ısındım; çalmağa başladım. Teli kırılırsa, doğru Hüseyin Dayı’ya koşardım ”.

Veysel’in yetiştiği yöre Emlek yöresi Âşıklar yatağı bir yerdir. Köye sık sık gelen âşıklar halkı bir odaya toplar bildiklerini anlatır saz çalıp türkü söylerler. Veysel bu toplantıların baş dinleyicilerindendir. Saz çalmaya on beş yaşında başlayan Veysel bu hususu bir dörtlüğünde şöyle dillendirir:

*Bağlandım köşede kaldım bir zaman
Nice kimselere dedim el’aman
On onbeş yaşıma girince hemen
Yavaş yavaş düzen ettim sazımı*

Veysel’in ikinci saz hocası babasının arkadaşı Çamşıhlı Ali Ağa’dır. Ali Ağa Çamşıh da ozanlık geleneğini yaşatan bir ailedendir. Ailede, Âşık Ali Metin, Mehmet Ali Karababa, Mahmut Erdal gibi tanınmış ozanlar vardır. Ali Ağa, Veysel’i zamanın ozanlarıyla tanıştırdığı gibi Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Dertli ve Ruhsati gibi efsaneleşmiş ustaların eserleriyle de tanıştırır, onları ezberletir (Öz, 2013: 36). Bu hususu Veysel hatıralarında şöyle anlatır:

“Bizim köye Çamşıhlı Ali Ağa diye bir zat geldi. Babamla, Ali Ağa iyi anlaştı. Ali Ağa’nın bizim evde kalması için ısrar etti. Ali Ağa da babamı kırmayarak bizim evde senelerce kaldı. Artık ustam Ali Ağa oldu. Ali Ağa’nın bağlaması Hüsnüye idi. Hüsnüye bağlamanın sesi, beni etkiler oldu. Ali Ağa bana kendi bildiği türkü ve deyişleri öğretmeye başladı. İlk öğrendiğim deyiş Kul Abdal’ındır. Devamlı çalarken onu hatırlarım.”

*Takdirden gelene tedbir kılınmaz
Ne kılalım çare ben şimden geri
Yaram türlü türlü merhem bulunmaz
İstersen merhemi çal şimden geri*

O yıllarda Veysel’in Ali adında bir ağabeyi ve Elif adında bir kız kardeşi vardır. Bundan sonra bacısı Elif elinden tutarak dolaştırır. Gittikçe içine kapanan Veysel, Aşığı bol Emlek yöresinde yeni bir kişilik olarak belirmeye başlar. Veysel bütün karamsarlığına rağmen azimle ve ısrarla yoluna devam eder. Umutsuzluk zamanla yerini ideale bırakır. Yirmi yaşlarına geldiğinde artık iyi saz çalan, iyi usta malı türkü okuyan bir halk sanatçısıdır. Köyünde ve Ortaköy, Hüyük, Örenyurt, Sarıkaya, Beyyurdu, Hardal gibi çevre köylerde düğünlere gitmeye başlar. O dönem köylere kiminle çıktığı hakkında kesin bilgi olmamakla birlikte Sivrialanlı Yusuf Güneş, “Âşık Veysel’i köylere bizim köylü Halil Ağa (Halil Ercan) götürürmüş”, der.

Âşık Veysel’in Asker Olma İsteği

Osmanlı 1914’te I. Dünya Savaşı’na Almanya’nın yanında yer alarak seferberlik başlattı, Veysel’in ağabeyi Ali cepheye gitti. Akabinde emsalleri de, kendi yaşındaki arkadaşları da cepheye gittiler. Veysel, çatlak sazıyla baş başa ve çok istediği askerlikten mahrum kaldı. Bu durum, münzevi olan

ruhunda ikinci bir inziva açtı. Arkadaşsızlık acısı, sefalet, onu çok bedbin, umutsuz ve mahzun bir hâlde bıraktı. Veysel, köyünden biraz uzakta olan küçük bahçesinde bostan bekçiliği yapmakta; armut ağacının altında yatıp kalkmakta, geceleri ağaçların ta tepelerine çıkarak içindeki derdini göklere ve karanlıklara bırakmaktadır (Bâkiler, 1989: 19).

I. Dünya Savaşı'na katılmamak Veysel'de bir eziklik duygusu uyandırır. Bunda biraz Anadolu'da "erkek, oğlan" olgusunun etkisi vardır. Veysel'in yurtseverliğinin, vatana olan borcunu ödeme duygusunun ağırlığı vardır. Bu konudaki hislerini bakın nasıl dile getirir:

*Ne yazık ki bana olmadı kısmet
Düşmanı denize dökerken millet
Felek kırdı kolum, vermedi nöbet
Kılıç vurmak için düşman başına*

Askere gidemeyişiyile ilgili üzüntüsünü daha sonraki yıllarda Yavuz Bülent Bâkiler'e şöyle anlatmıştır:

"Gençlik yıllarımda en büyük üzüntüyü Birinci Dünya Savaşı çıktığında yaşadım. Savaş başlayınca bütün köylü asker oldu. Benim emsallerim de askere gitti. Yirmi yaşında olduğum halde gözlerim görmediği için beni askere almadılar. Köyde yaşlı erkeklerle, kadınlarla baş başa kaldım. Çok müteessir oldum. Çok üzüldüm. Çok çektim. Onlar memleket hizmetine gitti. Ben köyde mahzun ve mahrum kaldım. Ben Allah'ın nasıl kuluym ki bundan, bu vatan hizmetinden mahrum kaldım diye çok acı çektim."

"Sonra İstiklal Savaşı oldu. O yıllarda ben yine köydeydim. Bir iki yere gidip geldimse de önemsizdir. O sıralarda Atatürk'ün adı yayılmıştı. Atatürk falan yerde düşmanı bozmuş, Atatürk şurada şu kadar düşmanı esir etmiş söylentiler dolaşır dururdu. Köye gelen jandarmalar bize Atatürk'ten bahsederlerdi."

Mustafa Kemal önderliğinde yürütülen Millî Mücadele'nin sonlarına doğru Veysel hem arkadaşsız kaldığından hem de askere gidemediğinden dolayı çok üzgündür. Hep bahçesindedir. Tam da bu dönemde köye iki asker kaçağı gelir. Kaçağın birisi Veysel'in dayısının oğlu ve arkadaşı olan Sivrialan'dan İbrahim Tutuş (Cört), ikincisi ise Zaralı Kasım Doğan'dır. Kasım hem keman çalar hem de türkü söyler. Bu kaçaklar gündüzleri ormanda saklanır, geceleri Veysel'le birlikte olurlar. Veysel'in ailesi Kasım'ı çok sevmiştir. Köylerinden genç yaşında ölen Hamza'nın dul eşi Kamer'le iç güveysi olarak evlendirilir.

Esmâ Hanım ile Evliliği

Yıl 1919 Âşık Veysel evlilik çağına gelmiştir. Anne ve babası, Veysel'in görmemesi üzerine ona bakan olmaz endişesiyle Veysel'i aynı köyden, akrabaları olan Culhagillerden Kara Haydar'ın kızı Esmâ'yla evlendirirler. Bu evlilikten bir oğlu bir kızları olur. Oğlu on günlükken ölür. Veysel de anne Esmâ da çok üzülmüşlerdir. Bu acı yetmezmiş gibi Veysel'i zor günler beklemektedir. Kendisine hep kol kanat geren annesi ve babası da, 1921 yılında arka arkaya ölürlar.

Bundan sonra bütün iş, çift, çubuk, abisi Ali'nin üstünde kalır, Veysel de, bağ bahçe işlerine bakar... Kendilerine yardım etsin diye aynı köyden Hüseyin isminde birini yardımcı (azap) tutarlar. Süreç içinde Esmâ, azapla anlaşır bir gece evden kaçarlar (1927).

İşte bu olay Âşık Veysel'i çok üzer. Çektiği acıların en yamanıdır bu. Çünkü Âşık Veysel kaçan karısı Esmâ'ya âşiktir. Dünyadan ümidini keser. Çoktandır ihmal ettiği sazına yapışır. Gayri dünyada tek sığınağı odur (Maarif, 1954: 17). Âşık Veysel, bu evliliği ve Esmâ'nın kaçma hikâyesini hatıralarında şöyle anlatmaktadır:

“Yirmi beş yaşıma girdiğim zaman evlendim. Rahmetli babam ben ölürsem Veysel'e ağabeyi bile bakmaz. Bari bunu evlendireyim de, çocukları olursa onlar bakar diye düşünmüş. Bana akrabalarımızdan Esmâ isimli bir kızı aldı. Sekiz sene evli kaldık. Ondan bir oğlum, bir de kızım oldu. Oğlum çok yaşamadı öldü. Kızım altı aylıkken, karım Esmâ bir başkasına kaçtı. Kızıma iki yıl baktım. Sonra o da kollarımın arasında öldü” (Günbulut, 2003: 235-250).

Âşık Veysel, Esmâ'yı kaçırap küçük yavrusunun ölümüne sebep olan Hüseyin'e “Zalim Kâfir” ismini koyar. Hüseyin o yörede hâlen “Zalim Kâfir” diye anılır. Veysel, bu hususu şu dörtlülle ifade etmiştir:

*Bir vefasız zalim yâre bağladım
Tarih üç yüz otuz beşte evlendim
Sekiz sene bir arada eğledim (durdum)
“Zalim kâfir” yetim koydu kuzumu*

Esmâ'yı çok seven Âşık Veysel, kendisine yapılan ihanete rağmen ona iyilik yapmaktan geri durmaz. Kaçış hikâyesiyle ilgili olarak Esmâ, sonraki yıllarda Gülağ Öz'le (1994: 38), yaptığı röportaj da şunları anlatır:

“Veysel çok huysuzdu. Bana geçim vermez, kıskanır dururdu. Gönlümle evlenmedim zaten. Onun huysuzluğu, gereksiz kıskançlığı beni kendisinden soğuttu. Hüseyin yakın komşumuzdu. Bize azap durdu. Onunla anlaştık. Zaman zaman birlikte buluşurduk. Veysel bunu sezinlemiş, hatta birkaç kez beni uyarmıştı. Ben böyle bir şeyi nasıl düşündüğümü söyledim. Zamanla bizim kaçacağımızı bile düşünmüş, umudunu da kestiği olmuş. Hüseyin'le kaçtığımızda Bafra'ya ulaştık. Çeşmenin başında çoraplarımızı çıkartıp serinlenelim istedik. Çorabımın ucunda beni rahatsız eden bir şeyler vardı. Elimi sokup baktığımda, bize bir ay yetecek kadar para çıktı. Bunu Veysel koymuştu. Beni çok severdi. Kaçarken perişan olmasın diyerek koyduğunu düşünürdüm hep.”

Veysel artık âlemden, bu diyardan uzaklaşmak, göçmek isteyen bir ruh haleti içindedir. 1928 yılında kendi köylerinden en iyi arkadaşı ve aynı zamanda dayısının oğlu olan İbrahim Tutis (Cört) ile Adana'ya gitmeye karar verirler. Fakat Sivas'ın Karaçayır köyünde Deli Süleyman isminde birisi Veysel'i Adana sıtmalı, Adana dertlidir diye bu ilk seyahatinden vazgeçirir. Deli Süleyman Veysel'in sazına âşiktir. Âşık Veysel anılarında bunla ilgili şunları anlatır:

“Bu adam, saz çalarım dinler, söze başlarım keser. Gideyim derim, “ah kıvra, çoluk çocuk ağlaşıyor, gel gitme diye elime ayağıma düşer. Nihayet dayanamadım, gitmiyorum vesselam diye bu seyahatten vazgeçtim.”

Âşık Veysel'in en dertli günleridir. Köyünde bunalır. Kaçmak dertlerinden kurtulmak ister. Köyünden ikinci ayrılışının öyküsü de şöyledir:

Kapı komşularından arkadaşı asker kaçağı olarak gelip iç güveysi giren Kasım (Kasım Doğan) bir gün Veysel'e “gel seninle Zara'ya gidelim. Orası benim memleketim, akrabalarım var, rahat ederiz. Biraz

açılırsın” teklifinde bulununca Veysel, bu teklifi kabul eder. Kasım, Zara’nın Barzan Beleni (Pazarbelen) köyündendir. Dayısının oğlu İbrahim Tutuş’i, kendisini, Adana’ya göndermeyen Deli Süleyman ve Sivashlı kalaycı Hüseyin’i de yanlarına alarak Kasım’ın misafiri olurlar.

Kasım, keman çalan türkü söyleyen biridir. Kasım’ın Âşık Veysel üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Âşık Veysel daha önce yakın köylerde düğünlerde bulunmuştur. İlk kez Zara’da bir kahvede Kasım’ın ısrarı üzerine topluma saz çalıp türkü söyler. Âşık Veysel kahvedeki halk tarafından beğenilir. Halk kendi arasında para toplayarak Âşık Veysel’e verirler. Âşık Veysel ilk kez sanatından para kazanmıştır. Kasım, Âşık Veysel’i yörede bulunan değişik tekke ve türbelere de götürür (Alptekin, 2011: 23).

Veysel, köyünden ayrılmış üç ay olmuştur. Zara’dan arkadaşlarıyla yol güzergâhında belirlenen köylere uğrayarak Sivas’a geçmeyi tasarlarlar. Dönüş yolunun üstündeki Hafik’e bağlı Karayaprak köyündeki Yalıncağ Baba Tekkesi’ne uğrarlar. Veysel, orada çile dolduran, tekkenin temizliğiyle ilgilenen, Gülizar ana ile tanışır. O gece orada kalıp Sivas’a hareket ederler. Veysel, Sivas’ta da Süleyman ve Hüseyin’in yardımıyla kahvelerde çalar çağırır. Şair olarak, Sivas’ta halktan büyük itibar görür. Sivas’tan sonra arkadaşı İbrahim Tutuş’le köyüne Sivrialan’a dönerler.

Veysel’in Karayaprak köyüne gelişle ilgili Kutlu Özen, Gülizar ana ile bir söyleşi de bulunmuştur. Gülizar ana: “Yalıncağ tekkesinde (1928), dedem türbenin işlerine bakıyor, ben de yanında kalıyordum. 30 yaşında bir duldum. Tekke’de cem töreni yapıyorduk. O zaman tekkeler kapatıldığından cemleri gizli yapardık. Jandarmalar tekkeye sık sık baskın yaparlardı. Cem töreni dağıldı, elimle ben ortalığı temizliyorduk. Kapı çalındı. Anahtar deliğinden baktığımda sırtında saz olan adamı jandarma sandım ve dedeme söyledim. Dedem kapıya baktığında öyle olmadığını anladı. İki kişiydiler kapıyı açtı ve onları içeri aldı” (Özen, 1998: 25).

Zara köyleri gezisi Veysel’in ufkunu açan bir gezi olur. Hem türkülerini rahatça çalıp söylemiştir. Hem de türkü söylediği kahvelerde, köy odalarında sohbet katılan halktan para toplanıp kendisine verilir. Hatta toplanan parayla Zara’nın Girit köyünden 9 liraya meşeden yapılmış bir saz satın alır.

Gülizar Hanım ile Evliliği

Veysel, bir süre sonra, amcasının oğlu Muharrem ve dayısının oğlu İbrahim Tutuş’i Karayaprak köyüne dünürü gönderip Gülizar’ı ailesinden ister. Gülizar da, babası da bu evliğe razı değildir. Babası “Gözleri görmüyor, çift süremez, ekin biçemez kızımı aç koyar,” der. Dedesi “Kısmet böyleymiş ben veriyom. Gülizar’a, “Veysel’in külünü dökeceksin,” der. Dedesi Yalıncağ Tekkesinin de dedesidir. Gülizar’ı dünürçüler Sivrialan’a getirirler (1928). Bu evlilikten Ahmet Şatıroğlu, Bahri Şatıroğlu, Hayriye Özer, Zekine Şatıroğlu, Zehra Başer, Menekşe Şatıroğlu Süzer, olmak üzere (ikisi oğlan ve dördü kız), altı çocukları olur (Baydar, 1998: 15).

Âşık Veysel I. Sivas Âşıklar Bayramıyla Birlikte Ulusal Kimlik Kazanmıştır

Mecburî hizmet için 1930’da Sivas’a gelen öğretmen Ahmet Kutsi (Tecer), burada Sivas Lisesi edebiyat öğretmeni Vehbi Cem (Aşkun) ve müzik öğretmeni Muzaffer (Sarısözen) ile tanışır. Ahmet Kutsi Tecer ve arkadaşları “Halk Şairlerini Koruma Derneği”ni kurarlar ve başkanlığına da Belediye Başkanı Hikmet (Işık) Bey’i getirirler. Bu dernek 5-7 Kasım 1931 tarihinde başlayacak ve üç gün sürecek olan I. Sivas Halk Şairleri Bayramı düzenler. Bayrama davet edilen âşıklardan biri de Veysel’dir. Bu bayram, Sivrialan’dan Sivas’a gelen Âşık Veysel’i keşfedecektir. I. Sivas Halk Şairleri

Bayramı, aynı zamanda bir ‘‘Cumhuriyet Projesi’dir.’’ Bu bayram, Cumhuriyet’ten sonra yetiŒecek yüzlerce aŒığın ufkunu açacaktır. ÂŒık Veysel burada, Ahmet Kutsi Tecer ile tanışır. Böylece ÂŒık Veysel’in yaşamında önemli bir dönüm noktası işlemeye başlamıştır. ÂŒık Veysel Yerellikten çıkmış Ulusal kimlik kazanmıştır.

Halkın oldukça ilgi gösterdiği ÂŒıklar Bayramı’na; Veysel Œatirođlu, Revani, Suzani, ÂŒık Süleyman, Karanlı Mehmet, Hikâyecisi Ali Dayı, ÂŒık MüŒtak, Yarım Ali, Halili, Talibi (CoŒkun), Yusuf, Sanatı ve ÂŒık Ali katılmışlardır.

Bu tarihe kadar usta malı türkü çalıp söyleyen ÂŒık Veysel’in I. Sivas Halk Œairleri Bayramı’nda söylediği Œiirler, kendisine ait değildir. ÂŒık Veysel, Karacaoğlan, Dertli, Pir Sultan Abdal ve Ruhsatı vs. ustaların Œiirlerinden 5 parça okur. Söz konusu okunan türkülerin ilk dörtlükleri Œöyledir.

*Seherde ağlayan bülbül
Sen ağlama ben ağlayım
Ciğerim dađlayan bülbül
Sen ağlama ben ağlayım

*Takdirden gelene tedbir kılınmaz
Ne kılayım çare ben Œimden geri
Yaram türlü türlü merhem bulunmaz
İstersen merhem çal Œimden geri

*Ne ötersin dertli dertli
Dayanamam zara bülbül
Hem dertliyim hem firkatli
Yakma beni nara bülbül

*Mecnunum Leylamı gördüm
Bir kerece baktı geçti
Ne sordum nede söyledi
KaŒlarını yıktı geçti

*Ben meylim i üç güzele düŒürdüm
Biri Œemsi biri kamer ille Elif
Bunların aŒkıyla aklım ŒaŒırdım
Biri Œemsi biri kamer ille Elif*

Program sonrasında ÂŒık Veysel’e 10 lira harcırah verilmek istenir. ÂŒık Veysel, ‘‘Siz bize değer verip buralara kadar çağırđınız; asıl bizim size vermemiz gerekir’’ diyerek almak istemez, zorla eline 5 lira verirler. ÂŒık Veysel, bu davranışı ve yarışmada, gösterdiği içtenliği, dürüstlüğü ve yeteneği ile Ahmet Kutsi Tecer’in dikkatini üzerine çeker ve aralarında derin bir dostluk başlar.

Üç gün süren bayram sonrası Tecer, iŒtirak eden âŒıklara ‘‘Halk Œairi’’ olduklarına dair bir belge (ÂŒıklık Belgesi) verir. Bu belge, gezici âŒıklara gittikleri yerlerde çok kolaylıklar sağlar. Yapılan bu etkinlikle, Ahmet Kutsi Tecer ÂŒık Veysel’in hem ayağının hem dilinin bağını çözer. ÂŒık Veysel, bu bayramla ilgili hatıralarında Œunları anlatır:

“Bayram üç gün devam etti. Üç gün çaldık çağırdık. Sonra serbestledik, Ahmet Kutsi Bey, işte o gecedен sonra “Halk Şairi” olduğumuza dair bize birer kâğıt verdi. O zamanın zihniyeti dolayısıyla elimizde sazla bir kasabaya bile gidemiyorduk. Hem ayıp, hem günah sayılıyordu. Sadece köylerde dolaşıyorduk. Düğün ve eğlence olduğu zaman alıp bizi götürürlerdi. Ayağımızın bağına Ahmet Kutsi Bey çözdü. Elimize verdiği kâğıtla serbestçe dolaşma imkânına sahip olduk” (Aslanoğlu, 1964: 8).

Âşık Veysel ilerleyen yıllarda da “Halk Şairleri” etkinliklerine usta sanatçı olarak çağrılır. İşte yapılan etkinliklerden bazıları. 30 Ekim 1964’te Sivas’ta General Fuat Doğu’nun girişimleriyle II. Sivas Halk Şairleri Bayramı düzenlenir. Bu bayrama tamamı Sivaslı âşıklardan olan; Dertli Haydar (Haydar Özdemir), Seyit (Seyit Türk), Ali (Ali Akış), Cehdi (Veysel Cehdi Kut), İzzeti (Ali İzzet Özkan), Feryadi (Mustafa Feryadi Çağırın), Ali (Ali Tozkoparan), Dardiment (Fatma Ofloz), Veysel (Veysel Şatıroğlu), Hamit (Hamit Şeker) iştirak etmişlerdir (Özen, 1998: 20).

Halkevleri ve Âşık Veysel

19 Şubat 1932’de resmen açılan halkevleri, Atatürk’ün direktifleriyle kurulmuş ve kısa zamanda Türkiye’nin dört bir yanına yayılmış çok önemli bir kültür kurumudur. Halkevleri bünyesindeki Dil, Tarih, Edebiyat, Folklor şubeleri bir yandan folklor ürünlerini derlemiş, yayımlamış, diğer yandan da oyun ve müzik toplulukları kurarak, halk şairlerini halka dinleterek, gölge-orta oyunu temsilleri yaparak, el sanatları kursları, sergiler açarak folklor değerlerimizin yaşamasını sağlamıştır (Tan, 200: 36-37).

Halk kültürü ile iç içe olan ve kültür malzemelerinin derlenip yayımlanmasında büyük emeği geçen halkevleri, Âşık Veysel’in şiirlerinde hak ettiği değeri bulmuştur. Âşık Veysel, halkevleri ile ilgili olarak iki müstakil şiir söylemiştir. Halkevlerinin kuruluşu ve gayesinin ele alındığı bu şiirinde halkevlerinin halkın ortak malı olduğu, ilim, irfan ve faziletle dolu olduğu ve kuruluş gayesinde Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün emeği olduğunu dile getirir (Oğuzcan, 1973: 281).

*Sarsılmaz halkevi sağlam temeli
Işık tutar halka yorulmaz eli
Halka hizmet kuruluşu emeli
Atatürk sesi var halkevlerinde*

Konu ile ilgili bir başka şiirinde de, halkevlerinin kuruluşundaki yapılanması (Teknik Araştırma Kolu, Spor Temsiller Kolu, Edebiyat Kolu, Güzel Sanatlar Mimari Kolu vb.) ele alınmıştır.

*Bir kolu var edebiyat
Bir cevher ki yetmez fiyat
Ehli aşka verir kuvvet
Halkın evi hakkın evi*

Atatürk’e Yazdığı Destanla Ankara yolculuğu

Âşık Veysel, 1931 yılında I. Sivas Halk Şairleri Şenliği’nin ardından gelişen bazı olumlu olaylar Veysel’in gönül dilinin iyice açılmasına sebep olmuştur. O yıllara kadar Sivrialan çevresinde tanınan, düğünlerde çalıp söyleyen “Yerel” sanatçı olarak tanınan Veysel, bu yıllardan itibaren kabuğundan

çıkacak, önce “**Ulusal**” Türkiye’nin, Türk ulusunun, sonra da Türk dünyası dediğimiz geniş bir coğrafyanın âşığı olacak ve “**Evrensel**” kimlik kazanacaktır.

Onun kendisine ait ilk şiiri ve konusu da anlamlıdır. Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin onuncu yılı dolayısıyla Halkevleri, Ahmet Kutsi Tecer’in direktifleriyle Cumhuriyetimizin kurucusu, büyük asker ve devlet adamı Mustafa Kemal’in adına bir şiir yarışması düzenlemiştir (Aslanoğlu, 1964: 13). Âşık Veysel, bu hususu hatıralarında şöyle anlatır:

"Bizim nahiyede (Akçakışla) Ali Rıza isminde bir müdür vardı. "Cumhuriyetimizin onuncu yıldönümüne bir şiir veya destan hazırla" diye bana beş-on gün evvel haber vermişti. İşte biz de o zamanlar bir destan hazırladık, nahiyeye gittik. İlk defa da orada okudum. İlk deyişim budur."

*Atatürk'tür Türkiye'nin ihyası
Kurtardı vatani düşmanımızdan
Canını bu yolda eyledi feda
Biz dahi geçelim öz canımızdan*

"Nahiye müdürü şiiri beğendi. Benden aldı Ankara'ya gönderirim diye. Bekledik. Geldi, gelecek, Atatürk duyar, bizi ister falan bir ümitle hayli bir zaman bekledik"

Âşık Veysel, Ata'ya söylediği destanı okumak için 1933'ün son aylarında Ankara'ya gitmek üzere İbrahim Tutuş'le yola çıkarlar. Yaya olarak Akdağmadeni, Yozgat köylerinden, Çorum, Çankırı, Çubuk köylerinden geçip karakışta üç ay yol çiğneyerek Ankara'ya varırlar. Veysel ve arkadaşı İbrahim, Ankara'da konuksever tanıdıkların evlerinde kırk beş gün misafir kalırlar. Destanı Atatürk'e getirmek hevesiyle geldiğini söyleseler de destanı Atatürk'e okumak kısmet olmaz. Ancak, Hâkimiyeti Milliye (Ulus) Basımevinde destanı gazeteye verirler. Destan gazetede üç gün boyunca yayınlanır. Bundan sonra da bütün yurdu dolaşmaya, dolaştığı yerlerde çalıp-söylemeye başlıyor. Sevilir, saygı görür. Gazeteci Mustafa Ekmekçi, Âşık Veysel'le yaptığı ve 2 Ocak 1973 tarihli Yeni Ortam Gazetesi'nde yayınladığı röportajda Ankara yolculuğuna ayrıntılı bir şekilde yer vermiştir.

Âşık Veysel İstanbul'da

Cumhuriyet'in 10. yılında Atatürk için bir destan yazan Âşık Veysel'in o dönem Ulu Önder ile Ankara'da görüşme girişimi başarısız olur. Âşık Veysel o durumunu şöyle anlatır; *"Ne bilelim köylülük bir, cahillik iki, körlük üç, çaresizlik döndük geldik"* der. Giderek popüler olan Âşık Veysel'e İstanbul Radyosu'ndan davet gelir.

Âşık Veysel'in, ikinci büyük olayı da İstanbul yürüyüşüdür. Ata'ya duyuramadığı şiirini mutlaka ulaştıracaktır. Bu sefer yine İbrahim Tutuş'le yollara düşer. 1930'lu yıllarda Türkiye'nin insanına açılabilirdiği tek ses İstanbul'dadır. Mustafa Baydar'ın "Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar" adlı kitabında yer alan söyleşiden alıntıladığımız bu güzel ve bir o kadar da hüznü anıyı Âşık Veysel şöyle anlatmıştır:

"İzmir'de Umum Tütün Mağazaları'nın müdürü vardı. İsmi herhalde Nihat olacak. O, Doktor Temirali, mimar Necmeddin, mimar Ömer hep birlikte Necmeddin Bey'in evinde toplandık. Sanat meraklısı olan bu ev sahibi, benim hayatımı yazdıktan sonra Yedigün Mecmuası'na bir mektup yolladı. Bize de bir mektup verdi, Gidin Yedigün Mecmuası'nın başmuharririne bunu verin dedi. Biz oradan Balıkesir-Bandırma yoluyla gelirken yolda Mecmuayı gördük."

“Tercüme-i halimiz çıkmıştı. Sonra İstanbul’a geldik, muharriri bulduk, mektubu verdik. Biz tabii ne yazdığını bilmiyoruz. Muharrir mektubu okudu. O da bir mektup yazarak bize verdi, ‘Gidin bunu Tokatlıyan Han’da Mesut Cemil Bey var, ona verin’ dedi. Gittik. Mektubu verdik. Açtı okudu.”

Önceleri, İstanbul Radyoevi Tokatlıyan Han’da faaliyet göstermekteydi. Radyoevi müdürü Mesut Cemil Bey’dir. Veysel, biyografisini ve şiirlerini dergisinde yayımlayan Yedigün Mecmuası yazarının tavsiye mektubunu Mesut Cemil Bey’e götürür (Baydar, 2015: 59).

Âşık Veysel İstanbul Radyosu’nda

Mesut Cemil Bey: “Mektuba baktım adamlara baktım, acaba ne söyleyecek? Ne biliyor? Çalın bir dinleyelim” der.

-Âşık Veysel:

*Seherde ağlayan bülbül
Sen ağlama ben ağlayım
Ciğerim Dalayan bülbül
Sen ağlama ben ağlayayım*

-bunu çaldık. Ondan sonra,

*Mecnunum Leyla’mı gördüm
Bir kerrece baktı geçti
Ne sordum ne de söyledi
Kaşlarını yıktı geçti*

bunları çalınca, “Akşam sekiz de gelin” dedi ve ağladı.

Akşam saat sekiz de vardık. Mikrofonun başına oturunca bize şu öğüdü verdi. “İyi söyleyin, sizi dünyanın her tarafı dinleyecek.” Ben zannettim, buradan Almanya’ya, Amerika’ya sesi duyurmak için bağırarak lazım, alabildiğime hızlı söyledim.

O şarkıyı bitirdikten sonra ikinciye gelince Mesut Cemil, “Hiç kendini üzme, en hafif de söylesen duyulur, yalnız kelimeler açık olsun, öksürük filan itmen” dedi.

Neşriyatımızı bitirdikten sonra bir de baktık ki deste deste kurdelelerle bağlanmış çiçekleri masanın üzerinde doldurdular. Mesut Bey, “İstanbul halkı sizi çok sevdi” dedi. Biz oradan çıktık. Bizi Arapkirli Mehmet Efendi namında biri bekliyormuş. Kuledibi’nde bir apartmanda kapıcı imiş adam. Bizi aldı evine götürdü.

Biz çıktıktan yarım saat sonra Atatürk rahmetli telefon etmiş radyoya, ‘Onlar kim ise bana gönderin’ demiş. O kör talih orada da yolumuzu kesti. Cevap vermişler. “Çıktı, adreslerini bilmiyoruz.” Polis müdüriyetine emir vermiş, “Bunları bana bulacaksınız” demiş. Saat 12’ye kadar polisler İstanbul’un her tarafını aramışlar, yok.

Sabahleyin Radyoevi'ne gelince Mesut Cemil Bey, 'Neredeydiniz yahu, bir fırsat kaçırdık ki' dedi. Neymiş" dedik. Meseleyi bize anlattı. Ah, ne yapalım, başka türlü çare nasıl bulunur diye sordum...? 'Yaver Şükrü Bey'e bir mektup yazayım da gidin oraya kadar, bakalım ne çıkar, talihe' dedi.

"Mektubu aldık, koynumuza koyduk, sazımızı elimize aldık. Dolmabahçe Sarayı'na kadar Fındıklı tarafından geldik, askerler var, bırakmadılar. Tramvay yahut Beşiktaş tarafındaki kapıya geldik."
"Sarayın alt katına kadar vardık. Orada sazları filan görünce, 'Ne var, ne istiyorsunuz?' dediler. Yaver Şükrü Bey'i göreceğiz dedik. Haber verdiler, Şükrü Bey geldi, mektubu verdik, açtı okudu."
'Evet, akşam 12'ye kadar aradık ve bulunmadınız. Malum ya o bir keyif zamanı idi. Şimdi söylemek icap etmez ve söyleyemem. Eğer öyle bir zamanda hatırlayacak olursa ben sizi yılanın deliğinde de olsa bulurum' dedi ve adresimizi aldı, bizi içeri almadı."

"Hâlâ o geliş bu geliş. Kısmet olmadı. Hatta bazı gazetelere şöyle yazı verdim. Ben Atatürk'ü çok seviyorum. Ama herkes gerek şahsen, gerek fotoğrafından görüyorlar, istifade ediyorlar. Ben ise bunların hepsinden mahrumum. Kulaklarımla sesini işitmeyi candan arzu ediyorum" dedimse de kısmet olmadı" (Baydar, 2015: 59-73).

Böylelikle Âşık Veysel'in Atatürk'le yüz yüze gelmesi nasip olmaz. Âşık Veysel bu olayın geçtiği tarihin 1935 olduğunu bir anısında anlatır.

Âşık Veysel İstanbul'da Plak Dolduruyor

Âşık Veysel, İstanbul Radyosu'nda program yaptığı yıllarda bir de plak doldurur (türkü okur). Kısa sürede plakları çok tutulan Âşık Veysel artık her evde, her kahvede, kısacası insanın olduğu her yerde aranan bir âşık olur. Plağa okuduğu ilk türkü "Mecnunum Leylamı Gördüm" bu eser İğdecikli Âşık Veli'nindir. Ancak yazılı kaynaklarda Emlek yöresinin ünlü ozanlarından Âşık İzzeti'ye aittir denilmektedir. Türkünün ilk dörtlüğü şöyle:

*Mecnun 'um Leylamı gördüm
Bir kerecik baktı geçti
Ne sordum ne de söyledi
Kaşların yine yıktı geçti*

Âşık Veysel, ilk plağa okuduğu türkü için hatıralarında şöyle demektedir: *"Türkiye'de sazla plağa ilk türküyü ben okudum. 'Mecnunum Leyla'mı gördüm' çok tutuldu. Kırılırsa bir daha bulamam düşüncesiyle aynı plaktan, ikişer üçer tane alan olduğunu duydum"* (Aslanoğlu, 1967: 24).

Âşık Veysel'e bu plaklardan dolayı önemli miktarda telif hakkı ödeniyor. Âşık Veysel konuyla ilgili şöyle diyor: *"İlkin, Mecnunum Leylamı Gördüm'ü doldurdum. İki plak daha doldurdum ve üçüne 275 TL verdiler. Devrikim sene 50 TL cep harçlığı yollayıp çağırdılar, geldik; bu defa sağ olsunlar 3 plağı 400 Liraya doldurttular. Sonrasını pek hatırlamıyorum şimdi."*

Âşık Veysel Köy Enstitülerinde Saz Öğretmeni

1940 yılında öğretmen açığını kapatmak amacıyla kurulan Köy Enstitüleri'nde kültür, tarım ve teknik konulu dersler veriliyordu. İlkokulu bitiren köy çocuklarının alındığı bu okullarda beş yıllık bir müfredat uygulanıyordu.

Okullar tarıma elverişli arazisi olan köylerin yakınlarında kuruldu. Amaçlarından biri de köylülerin alternatif tarım tekniklerini öğretmekti. Arıcılık bilinmeyen köylüye arıcılık, bağcılık bilinmeyen köylüye bağcılık öğretiliyordu. Enstitüye atanan öğretmen gittiği köyde okul binasını köylülerin yardımıyla yapabilecek kadar inşaat bilgisi de öğreniyordu. Köy enstitüsünü bitiren bir öğretmen sadece bir ilkokul öğretmeni olmuyor aynı zamanda ziraatçılık, sağlık işleri, duvarcılık, demircilik, terzilik, balıkçılık, arıcılık, bağcılık ve marangozluk konularını da uygulamalı olarak öğreniyordu. Enstitülerin hepsinin kendisine ait tarım arazileri, atölyeleri vardı. Bu sayede öğretmenler kendi okullarını gittiği köyde köylülerin iş birliği ile inşa ediyor ve devletin okul yapmasına gerek kalmıyordu. Hasanoğlan Köy Enstitüsü, diğer köy enstitülerini kuran Köy Enstitüsü öğrencileri tarafından inşa edilmişti. Köy Enstitüleri'nden mezun olan öğretmenlere yetiştirildikleri bransa ve gönderilecekleri köye göre 150 parçaya varan alet ve edevat veriliyordu. Öğretmenler bu alet ve edevat ile köylülerin de yardımıyla köy okulunu inşa ediyor ve köylülere hem modern tarım tekniklerini hem de okuma yazmayı ve hatta geleneksel müzik aletleri çalmayı öğretiyordu (Özen, 1998: 32).

Ahmet Kutsi Tecer, dönemin İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'a önermesiyle Âşık Veysel saz öğretmeni olarak Köy Enstitüleri'nde işe başlar. Sırasıyla, Arifiye, Hasanoğlan, Çifteler, Kastamonu, Yıldızeli ve Akpınar Köy Enstitülerinde saz öğretmenliği yapar. Bu okullarda Türkiye'nin kültür yaşamına damgasını vurmuş birçok aydın sanatçıyla tanışma olanağı bulur; şiirini iyiden iyiye geliştirir.

Hasan Ali Yücel Millî Eğitim Bakanlığı döneminde dünya klasiklerini Türkçeye tercüme ettirmişti. Köy enstitüleri öğrencileri her sene 25 adet klasik romanı okumakla yükümlüydü. Bu sayede zeki köy çocuklarından engin entelektüel birikimleri olan aydınlar oluşuyordu. Bu aydın köy öğretmenleri en az bir tane müzik aletini çalmasını da öğreniyordu. Âşık Veysel Köy Enstitüleri'nde müzik derslerinde öğrencilere bağlama çalmasını gösteriyordu (Oğuz, 1973, s. 222-223).

Âşık Veysel en iyi şiirlerini Köy Enstitüleri döneminde yazmıştır: “*Esti Bahar Yeli Karlar Eridi*”, “*Açtı Bahar Çiçekleri Ada'nın*” şiirlerini Arifiye'de, “*Mektup*”, “*Gidiyorum Gündüz Gece*”, “*Hayran Oldum O Dallara ve Sazıma*” şiirlerini Hasanoğlan'da, en ünlü şiirlerinden “*Kara Toprak*”ı da Çifteler Köy Enstitülerinde yazmıştır.

Köy Enstitülerinde öğretmenlik yapması ve konserler vermesini Âşık Veysel şöyle anlatmaktadır:

“*Köy Enstitüleri'nin faaliyete geçtiği yıllarda Ahmet Kutsi Bey'in yardım ve delaletleriyle bana da görev verdiler. İlk önce Adapazarı Arifiye Köy Enstitüsüne gönderildim (1941). Orada bir yıl kaldım. Sonra Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde çalıştım (1942). Üçüncü olarak Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü'nde göreve başladım (1943). Daha sonra Kastamonu Göl Köy Enstitüsü'nde görev yaptım (1945). En son görevim Samsun Lâdik Akpınar Köy Enstitüsü'ndeki saz öğretmenliğimdir (1946). Bir daha da Köy Enstitülerine dönmedim. Yalnız sonraki yıllarda Çanakkale'nin Savaştepe, Erzurum'un Pulur, İstanbul'un Kıpırtepe, Malatya'nın Akçadağ ve Adana'nın Düziçi (şimdi Osmaniye'nin) Köy Enstitülerinde konserler verdim*” (Aslanoğlu, 1998: 67).

Âşık Veysel, ekmek yediği kapı olan ve şiir dünyası üzerinde inkâr edilemez tesirleri bulunan Köy Enstitüleri üzerine müstakil bir şiir söylemiştir (Oğuz, 1973: 223-225).

Enstitü bir kovana misaldir

*Her türlü çiçekten alır bal yapar
Yurdumuz için de doğru bir yoldur
Memlekete kanat takar, kol yapar*

Âşık Veysel, Köy Enstitülerini bal veren bir kovana benzettikten sonra cehaletle mücadelede Köy Enstitüleri'nin görevlerini dile getirir. Çünkü o, ülkenin en büyük sıkıntısının cehalet olduğunu bilmektedir. Bu arada Köy Enstitüleri'ndeki öğretilerin çalışmaları da Âşık Veysel'in dikkatinden kaçmamaktadır.

*İresim yaparlar plan çizerler
Çözülmedik düğümleri çözerler
Bir kısmı şairdir şiir yazarlar
Kimi saz düzenler kimi tel yapar*

Âşık Veysel'e TBMM'de Maaş Bağlanır

1952 yılında İstanbul'da Folklor Edebiyat Dergisi sahibi İhsan Hınçer, 1964 yılında Ankara'da Mustafa Timisi başkanlığında Divriği Kültür Derneği tarafından, adına jübile düzenlenir. Âşık Veysel'e 1965 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından "ana dilimize ve millî birliğimize yaptığı hizmetlerden dolayı" özel bir kanunla vatanî hizmet tertibinden aylık bağlanır. Sağlığında, şiirlerini çalıp söylediği plakların yanında, 1953 yılında yönetmenliğini Metin Erksan'ın yaptığı "Karanlık Dünyam", 2016 yılında da yönetmenliğini Bilal Babaoğlu'nun yaptığı "Âşık" "Aşığın Gözü Kördür" adlı film yapılır.

Son Konseri, Hastalığı, Vasiyeti ve Ölümü

Yıllarca, çeşitli vesilelerle yurdun muhtelif yörelerinde düzenlenen programlara katılan Âşık Veysel son konserini 15 Ağustos 1971'de Hacı Bektaş Kasabası'nda verir. Sahnede son söylediği türküsü "Benim sadık yârim kara topraktır" olmuştur. O yıllarda yanından hiç ayrılmayan oğlu Ahmet Şatıroğlu konserle ilgili şunları anlatmaktadır (Özen, 1998: 15-20).

"Babam, son olarak 15 Ağustos 1971'de Hacı Bektaş Turizm Derneği tarafından çağrılmıştı. İlk günü sahneye çıktık. Salon tıklım tıklım dolu idi. Halk "Toprak" şiirini istedi. Babamda: 'Sayın seyirciler! Zaten bir avuç toprağım var O da üstümü örtecek, size neyimi vereyim' dedi ve Toprak'ı okumaya başladı; fakat bitiremedi sahneden ayrılmak zorunda kaldı. Ertesi sabah hastalandı. Bu, onun son konseri oldu" (Alkan, 1991: 27).

Âşık Veysel, artık günden güne güçsüzleşir. Muayene ettirilir, akciğer kanseri olduğu anlaşılır. Etrafindakilerin ihtimamı daha da artar.

Âşık Veysel, 21 Mart 1973 günü bir Nevruz günü sabahına doğru saat 3.30'da doğduğu köy olan Sivrialan'da, şimdi adına müze olarak düzenlenen evde ölür. Âşık Veysel'in ölümü bütün yurttaki büyük üzüntü yaratır. O tarihe kadar hiçbir âşığa nasip olmayan ilgi gösterilir. Gazete ve televizyon muhabirleri, kültür ve sanat adamları akın akın Sivrialan'a gelirler. Âşık Veysel'e yaraşır bir defin töreni yapılır. Âşık Veysel, 22 Mart 1973 günü vasiyeti gereği annesi Gülizar'ın kendini doğurduğu yere defnedilir. Defnedilmeden önce değerli Halkbilimci Kutlu Özen tarafından Âşık Veysel'in maskı alınır. Özen'in aldığı masktan, Âşık Veysel Müzesine, mezarına ve Cumhuriyet Üniversitesi Âşık

Veysel Alanına büstler yapılıp konulur (Özen, 1982: 10-11). O tarihten itibaren ölüm yıl dönümlerinde köyünde ve yurt genelinde yapılan törenlerle anılmaya başlanır.

Veysel hakkında bugüne kadar yüzlerce makale, bildiri, konferans, radyo televizyon yayını anma günleri de dâhil olmak üzere çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bugüne kadar Veysel'le ilgili 39 kitap yayımlanmıştır. Milliyet Sanat Dergisi, Sivas Folkloru Dergisi, Türk Folklor Araştırmaları, Maya Dergisi, Halk Ozanlarının Sesi gibi dergiler bir sayısını Âşık Veysel Özel Sayısı yapmıştır. Bunların dışında ülke dışında da onun hakkında İngilizce ve Fransızca makaleler çıkmıştır. Ölümünün Onuncu Yılında Diğer âşıkların Âşık Veysel için söyledikleri “Âşık Veysel’e Deyişler”de bir kitapta toplanmıştır (İvgin –Nasrattinoğlu, 1983). Bunlara bakarak edebiyatımızda hakkında en fazla çalışma yapılan âşığın Veysel olduğunu söyleyebiliriz.

Âşık Veysel'in üç şiir kitabı vardır. İlk şiir kitabı olan “Deyişler” 1944'te Ankara'da Halkevleri Genel Merkezi'nce yayımlandı. Şiirlerini daha sonra “Sazımdan Sesler” (1949) adlı kitapta toplandı. Bütün şiirlerini bir araya getirdiği “Dostlar Beni Hatırlasın” (1970) ise son kitabıdır.

Sivas'ta Yasaklanan Heykeli

Âşık Veysel'in ölümünden önce ve sonra vaat edilenler bir bir yerine getirilir. Hürriyet gazetesinin düzenlediği kampanya ile sağlanan parayla Prof. Dr. Kenan Yontuç tarafından Âşık Veysel'in yapılan heykeli, Sivas'a dikilecektir. Ancak, buna Sivas İl Genel Meclisi izin vermez. Şaşkınlık yaratan bu gelişme Âşık Veysel'in kişiliğine uygun bir gelişme değildir. Devletin Meclisi, Türk diline, kültürüne, birliğimize katkılarından dolayı, Âşık Veysel'e maaş bağlıyor. Âşık Veysel ki, kişi olarak her zaman birlik ve beraberliği savunmuş, bunun için bir şiirinde şu ifadelerde bulunmuştur:

*Çalışalım kurtulalım buhrandan
Nedir senlik benlik usandık candan
İrkımız neslimiz aynı bir kandan
Yurdun yaraların saralım gardaş*

Âşık Veysel, Alevi-Sünni, Türk-Kürt ayrımı yapmamış, toplumun hemen her kesiminden sevgi ve saygı görmüştür. Gel gör ki, bir “Kızılbaz'ın” heykelini, Sivas'ın göbeğinde, Cıbıllar Parkı'nda görmek istemeyen hoşgörüsüz, kadir kıymet bilmez softalar, her zaman olduğu gibi, yine etkili oluyor (Kaymak, 2008: 109-110). Heykeltıraş Kenan Yontuç'a yaptırılan Âşık Veysel'in heykeli, daha sonra İstanbul'da Gülhane Parkı'na dikiliyor (24 Kasım 1973).

Âşık Veysel'in evi bakanlık tarafından kamulaştırılır. Onarıldıktan sonra 21 Mart 1982'de Sivas Valisi Şükrü Er tarafından müze olarak açılışı yapılır (Yonal, Sivas Folkloru Sayı 5. 1973, s. 22).

Kişiliği ve Toplumculuğu

Âşık Veysel, Atatürk Devrimleri' ne, Cumhuriyet'e gönülden bağlı, samimi, dürüst hoşgörülü, şakacı bir insandır. Âşık Veysel'in kişiliği de, dünya görüşü de doğal olarak yaşadığı çağda ve ortamda oluşmuştur. Ayrıca bu olguda, Halkevleri ve Köy Enstitülerinin payı vardır. Ünlü yazar Yaşar Kemal'in bir yazısında belirttiği gibi, “Veysel yeni bir Veysel olduysa, bu yıllarda oldu” görüşü bizce de doğrudur.

Şiirlerini Nasıl Yazar Söyledi?

Öyle ya, gözleri görmediği ve okuryazar olmadığı hâlde, şiirlerini nasıl yazar ve aklında nasıl tutardı. Bu konuda eşi Gülizar ananın Veysel Kaymak'a anlattığına göre: “Veysel şiir yazarken (daha çokta geceleri), arının oğul verirken çıkardığı uğultuya benzer bir şekilde mırıldanırdı” demiştir. Âşık Veysel'in sazı için söylediği aşağıdaki mısraları Gülizar ananın anlattığını doğrular nitelikteydi.

*Sen petek misali Veysel'de arı
İnleşir beraber yapardık balı*

Âşık Veysel, ilk yıllarında bilinen deyimle “usta malı” çalıp söylemektedir. Daha sonraki yıllarda ise, kendi deyimiyle “dilin bağı çözülmüş”, usta malı söylemenin yanında, kendi yazdığı şiirlerine de yer vermiştir. Üstelik bu şiirlerine en uygun düşen havaları (besteler) bulup çıkarmıştır. Bu aynı zamanda Âşık Veysel'in çok önemli bir özelliğidir. Okuduğu türkülerine uygun havalar bulur. Âşık Veysel'in belleği bir hayli kuvvetlidir. Yıllar önce tanıştığı birini, sonradan karşılaştığında, sesinden tanıması gibi, kulaktan öğrendiği yüzlerce şiiri de ezbere bilir, çalar söylerdi (Kaymak, 2008: 110-112).

Âşık Veysel, şiirlerini nasıl söylediği konusunda İbrahim Aslanoğlu'na şunları anlatmıştır: “İçime doğduğunca söylemeye başlarım. Dizeler aklıma art arda gelir. Onu defalarca tekrarlar aklımda tutmaya çalışırım. Beste yaparsam, bestelerim. Yapmayarsam hemen bir deftere yazdırırım. İşte o zaman şiir bana mal edilmiş olur. Başlayıp da bitiremediğim şiir olmadı, ama kaybolan şiirlerim olmuştur” (Aslanoğlu, 1998: 18).

Âşık Veysel'in Etkilendiği Âşıklar

Âşık Veysel'in yetişmesinde pay sahibi olan ilk usta Çamşıhlı Ali Ağa'dır. Âşık Veysel, Ali Ağa sayesinde Kul Abdal'ı, Erzurumlu Emrah'ı, Tarsuslu Sıtkı'yı, Hüseyin'i, Kale köylü Kemter Baba'yı ve İğdecikli Âşık Veli'yi tanımıştır. Âşık şiiri vadisinde ilerlemesinde bu âşıklara ait şiir öğrenmesinin önemli rolü olmuştur. Ayrıca Âşık Veysel'in pek çok ifadesinde, Pir Sultan Abdal'ın, Kul Mustafa'nın, Kul Mehmed'in ve Ruhsati'nin Âşık Kerem'le Âşık Garib'in etkileri açıkça kendisini hissettirir. Söz konusu Âşıkların şiirleri tek tek incelendiğinde bu açıkça görülecektir. Halkbilimci Metin Turan (2009: 153-157), bu benzerlikleri tespit etmiştir.

Âşık Veysel, bu âşıklardan etkilendiği hâlde şiirlerinde Pir Sultan'ın dışında hiçbirinden söz etmemiştir. Şiirlerinde âşık olarak Karacaoğlan, Dertli, Pir Sultan Abdal ve Ruhsati, divan edebiyatı şairlerinden Ömer Hayyam, Mevlânâ, Hallac-ı Mansur; tekke edebiyatı şairlerinden Yunus Emre, Sadık ve Hacı Bektaş Veli yer almaktadır. Ayrıca, Ümit Yaşar'da Veysel'in sevdiği ve şiirlerinde işlediği şairler arasında yerlerini alırlar. Adı geçen şair ve düşünürlerden Hacı Bektaş Veli, Neyzen Tevfik, Mevlânâ ve Ümit Yaşar'la ilgili müstakil şiirler söylemiştir.

Âşık Veysel'den Etkilenen Âşıklar

20. yüzyıl âşıklarından hemen hepsi, Âşık Veysel'in ardından şiirler söylemiş, şiirler yazmış, onun özelliklerine yer vermiştir. Hatta bazıları birkaç şiir vücuda getirmiştir. Bu bakımdan, Âşık Veysel hakkında âşıkların söylediği şiirler, çeşitli yazarlarca kitap hâline getirilmiştir (Durbilmez, 1999: 18-25)

Âşık Veysel'in etkilediği âşıklar içinde Orta Anadolu'da yaşayan âşıklar başta gelir. Söz gelişi sırf Kayseri yöresinde yaşayan “Meydanî, Hasreti, Ali Çatak, Yanık Umman, Gözübenli Sefai, Devai,

Gemerekli Âşık Işık, Hüseyin Çırakman, Kul Mustafa, Mensubi” gibi âşıkları etkilenen âşıklar içinde zikredebiliriz (İvgin, Nasratnoğlu, 1983: 88).

Âşıklık Geleneği ve Âşık Veysel

İslâmiyet öncesi dönemdeki ozanlık geleneğine kadar dayanan halk şairliği, 15. yüzyılın sonlarından itibaren “âşık” terimi ile anılmaya başlamıştır. 16. yüzyıldan günümüze kadar gelişerek ve değişerek devam eden âşıklık geleneği; Karacaoğlan, Ercişli Emrah, Âşık Ömer, Gevheri, Dadaloğlu, Şenlik, Ruhsâtî, Murat Çobanoğlu vs. gibi birçok ismi edebiyatımıza kazandırmıştır. Bu önemli isimlerden biri de Âşık Veysel’dir. (Altun, 2005: 34)

Şiirlerinden birçoğu türkü ve şarkı olarak bestelenip söylenen Âşık Veysel’in, gelenekteki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bilindiği gibi âşıklar arasında, geçmişten günümüze süregelen bazı uygulamalar vardır. Bunlar, çoğunluk tarafından kabul gördüğü için gelenek hâline gelmiş ve zamanla bir “âşıklık geleneği” oluşmuştur.

Âşıklık geleneği; “saz çalma”, “mahlâs alma”, ”bâde içme”, “rüya ve sonrası âşık olma”, usta- çırak ilişkisi”, “âşık karşılaşmaları / atışma”, “leb-değmez söyleme”, “muamma sorma”, “tarih bildirme” ve “dedim-dedi” tarzı şiir söyleme gibi icralardan oluşmaktadır.

Âşık Veysel’in sanatçılık yanı, bu maddelere göre araştırıldığında; saz çalma, mahlâs alma, usta-çırak ilişkisi (kısmen) ve tarih bildirme konularında âşıklık geleneğine uymasına karşılık; onun rüyada pir elinden bâde içmediği, lebdeğmez, muamma, atışma ve soru cevap şeklinde dedim-dedi tarzı şiir söyleme özelliklerine sahip olmadığı görülmektedir (Günay, 1999: 171-177).

Âşık Veysel’in Şiirlerinin Özellikleri

Âşık Veysel, hemen her konuda şiirler söylemiştir. Şiirleri orijinaldir ve kendisine özgüdür. Bunu ezgileri, saz çalma tekniği ve sesi ile bütünleştirince haklı olarak şöhrete ulaşmıştır. Âşıklar, yaşadıkları çağın olaylarını, halkın sosyal durumunu, şahsi düşüncesini, kanaatini, dünya görüşünü yansıtan sanatçı kişilerdir. Konulara yaklaşımı ve onları şiirlerinde ele alıp yansıtabilme gücü oranında toplumda kendilerine yer bulurlar. Şayet, bir âşık, ait olduğu çağda adından söz ettirebilmişse, bunda, şiir gücünün yanında onun biraz da toplumu ilgilendiren konulara ve toplumun meselelerine karşı duyarlı olmasının rolünü düşünmek gerekir. Bir başka deyişle toplum, kendisine en yakın bulduğu aşığı sever ve onu ölümsüzleştirir (Yardımcı, 2002: 57-64).

Meseleye bu açıdan bakıldığında, yirminci yüzyılın önde gelen âşıklarından olan Âşık Veysel, hemen her konuda şiir söyleyen biri olarak göze çarpar. Gerçekten de şiirlerinin tamamı göz önünde tutulduğunda Âşık Veysel her ferdin düşüncesine, duygusuna, inancına ve dünya görüşüne yer vermiş birisi olarak görülür. Ele aldığı: Aşk Ayrılık Özlem, Doğa Güzelliği Betimlemeleri, Tanrı’ya Yöneliş, Vatan, Cumhuriyet ve Atatürk, Taşlama Yergi Eleştiri, Kendisiyle İlgili, Bireysel Yaşamı ve Acı gibi konuları acaba edebiyatımızda, şiirlerinde bu kadar çok konuya yer veren kaç âşık vardır. Böylelikle Veysel, gerek teknik yönden gerekse istediği konular yönünden elde ettiği başarılarının tesadüf olmadığını göstermiştir (Yıldırım, 2018: 135-136).

Kaynaklar

ALKAN, Erdoğan (1991). *Kör Oldum Veysel Oldum*, İstanbul: E Yayınları.

- ALPTEKİN, Ali Berat (2011). *Âşık Veysel*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ASLANOĞLU, İbrahim (1964). *Âşık Veysel*, Sivas: Milli Eğitim Md. Halk Eğitim Yayınları.
- ATABEYLİ, Hüsamet (2015). *Töngüçlü Yörükleri*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 12, s. 219, 221.
- BÂKİLER, Yavuz Bülent (1989). *Âşık Veysel*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BAYDAR, Mustafa (1998). *Âşık Veysel Anlatıyor*, İstanbul: Varlık Yayınları.
-(2015). *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*, Ankara: İletişim Yayıncılık.
- BİRDOĞAN, Nejat, (1999). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- TAŞDEMİR, Serap, C.H.P. *Yedinci Büyük Kurultay Tutanağı*, Ankara: 1948, s. 199-202.
- DURBİLMEZ, Bayram (1999). *Âşık Veysel'in Kayseri'de Yaşayan Ozanlara Etkileri*, I. Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu, Ankara: EMOD Yayınları.
- GÖKÇE, Enver (1944). *Âşık Veysel'in Hayatı, Âşık Veysel-Deyişler*, Ankara: Ülkü Yayınları.
- GÜNAY, Umay (1999). *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜNBU LUT, Şükrü, *Ölümünün Otuzuncu Yılında Âşık Veysel*, Ankara: Folklor/Edebiyat Dergisi Sayı: 34, s. 235-250.
- İstanbul Maarif Kütüphanesi (1954). *Âşık Veysel, Hayatı ve Şiirleri*, 1954, s. 17.
- İVGİN Hayrettin –NASRATINOĞLU, İrfan Ünver (1983). *Âşık Veysel'e Deyişler*, Ankara: Folklor Araştırmaları Kurumu.
- KAYA, Doğan (2004). *Âşık Veysel*, Sivas: Sivas Valiliği Yayınları.
- KAYMAK, Veysel (2008). *Âşık Veysel'li Yıllar*, Ankara: Kuloğlu Matbaacılık.
- OĞUZCAN, Ümit Yaşar (1973). *Dostlar Beni Hatırlasın*, İstanbul: İş Bankası Yayınları.
-(1982). *Âşık Veysel Şatıroğlu, Bütün Şiirleri (4. Baskı)*, İstanbul: Miyatro Yayınları.
- OĞUZ, M. Öcal (2001). *Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*, Ankara: Akçağ Yayınları; (1990). 'Âşık Makamları Üzerine Bir Değerlendirme', Milli Folklor 1 (7): 22-29.
- ÖZ, Gülağ (1994). *Bütün Yönleriyle Âşık Veysel*, Ankara: Ayyıldız Yayınları.
-(2008). *Yol, Tasavvuf ve Cumhuriyet Âşık Veysel*, Ankara: Çankaya Belediyesi Yayınları.
- ÖZEN, Kutlu (1982). *Âşık Veysel'in Maksı Nasıl Alındı? Türk Folkloru*, Sivas: Sayı: 40, s. 10-11.
-(1998). *Âşık Veysel / Selâm Olsun Kucak Kucak*, Sivas: : Dilek Ofset Matbaacılık.
- TAN, Nail (1985). *Folklor Genel Konular*, İstanbul: Halk Kültürü Yayınları.
- TAŞDEMİR, Serap (2000). *Türkiye'de Tarih Bilincinin Oluşmasında Halkevlerinin Rolü*, Dokuz Eylül. Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Türkiye. Tezin Onay Tarihi: 2000. (bdt.), (Taşdemir,: 16).
- TURAN, Metin (1994). *Âşık Veysel'in Yaşamı Sanatı Şiirleri*, Ankara: Metin Turan Kitapları ve Prospero Yayınları.
- YARDIMCI, Mehmet (2002). *Halk Kültüründe Sivas'ın yeri Sempozyumu*, Ankara: Âşık Veysel Kültür Derneği Yayınları.
-(2021). *Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri*, Bursa: Dora Yayıncılık.
- YILDIRIM, Cengiz (2018). *Bilinmeyen Yönleriyle Âşık Veysel*, Ankara: Gece Yayınları.
- YILMAZ, Niyazi (1996). "Âşık Veysel'in Milli kültürümüzdeki yeri," Ankara: Ocak Yayınları.
- YONAL, Yücel (1973). *Dostlar Beni Hatırlasın*, Sivas Folkloru Dergisi, Halkevi dergileri, Sayı 5. s. 22.